

включав відповідних кроків. Тому важливо, щоб новий документ враховував подібні заходи більшою мірою.

В підсумку, ми бачимо, що питання розвитку сектора культури в різній формі представлено в декількох стратегічних документах України. Водночас ми бачимо, що після повномасштабної війни скорочують державні видатки на культуру та мистецтво, а питання розвитку сектору залишається в тіні інших потреб. Зважаючи на це, важливо зберігати фокус державної політики на секторі культури при розробці нових стратегічних документів, а також шукати джерела фінансування для імплементації відповідних заходів.

Список використаних джерел

1. Ukraine - Third Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3) : February 2022 - December 2023. World Bank Group. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099021324115085807/p1801741bea12c012189ca16d95d8c2556a>
2. Ангел Є. Бураковський І.В. та ін. Економічна привабливість української культури. Аналітична доповідь. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Київ, 2019 http://www.ier.com.ua/files/publications/Special_research/2019_UCF_report_full.pdf
3. Державний веб-портал бюджету для громадян <https://openbudget.gov.ua/>
4. Індикатори впливу культури на розвиток ЮНЕСКО. Короткий аналітичний огляд https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Policy%20Briefs/Abr-lv_C&C_photo_UA.pdf
5. Ніколаєва О. та ін. Креативні індустрії: вплив на розвиток економіки України <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/04/KSE-Trade-Kreativni-industriyi.pdf>
6. План для Ukraine Facility 2024 – 2027 <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>
7. Постанова КМУ від 03 березня 2017 р. №179 «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>
8. Розпорядження КМУ від 27 грудня 2017 р. №1017-р «Про схвалення Експортної стратегії України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80#Text>
9. Сфера культури увійшла до плану програми Ukraine Facility – МКІП <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3789729-sfera-kulturi-uvijsla-do-planu-programi-ukraine-facility-mkip.html>
10. Федів Ю. Чому культура ніколи не на часі: Ukraine facility vs Ukraine perplexity. 30 жовтня 2023. Українська правда. <https://life.pravda.com.ua/columns/2023/10/30/257304/>.
11. Цілі сталого розвитку: завдання та індикатори. 27 вересня 2017, <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/tsili-staloho-rozvytku-zavdannya-ta-indykatory>

Артёмова Т. І.

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
д.е.н., доц., головний науковий співробітник
відділу економічної теорії

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОСИСТЕМИ МЕТАВСЕСВІТУ

Новітньою формою організації господарської діяльності постає *економіка метавсесвіту*. Метавсесвіт (від грецької *μετά* – «між, після, через» і слова *всесвіт*) є постійно діючим віртуальним простором, в якому користувачі можуть взаємодіяти один з одним і з цифровими об'єктами через свої аватари, за допомогою технологій віртуальної реальності. Взаємодія може відбуватися як за допомогою традиційних персональних комп'ютерів, так і з гарнітурами віртуальної та доповненої реальності. В уявленнях письменників-фантастів кінця ХХ ст. метавсесвіт поставав безмежним тривимірним цифровим світом, в якому користувачі, вбранні в

аватари, вступають у віртуальні взаємодії та набувають колективного досвіду [1].

Під впливом інформаційних технологій ідея метавсесвіту отримала можливість реального втілення у вигляді нового покоління інтернет-платформ, що поєднують сукупність віртуальних/цифрових світів, в яких користувачі можуть перебувати, працювати, відпочивати, набувати нових навичок. За замислами сучасних впливових технологічних компаній, в недалекому майбутньому пересічному користувачеві зайти до метавсесвіту буде так само просто, як до мережі інтернет. Втім, технологічні практики облаштування новітньої форми господарського простору сьогодні випереджають можливості ґрунтового осмислення його інституційного підґрунтя. Це створює суттєві колізії в реалізації основних суспільних інститутів вартості і власності, не дозволяє належно оцінити соціально-економічні наслідки становлення екосистеми метавсесвіту у контексті її відповідності принципам блага людини і суспільства. Отже, *головною метою даної публікації* є спроба з'ясування природи соціальної екосистеми метавсесвіту крізь призму реалізації основних інститутів її економічного базису.

Зміст метавсесвіту утворює гібридний простір – суміш віртуальної та доповненої реальності. Попри те, що кожен його куточок є індивідуальним й особливим, загалом феномен метавсесвіту спирається на кілька основних компонентів:

- тривимірний цифровий простір, сформований інструментами віртуальної (VR) або доповненої реальності (AR);
- технології блокчейну;
- невзаємозамінні токени (non-fungible tokens- NFTs) як унікальні цифрові активи, що надають користувачам право власності для участі в транзакціях;
- штучний інтелект.

Метою метавсесвіту є створення нових способів соціальних взаємодій за допомогою надання подіям реального життя цифрового виміру (переведення в цифрову форму). Віртуальний світ це свого роду уявно-дійсне середовище суспільних відносин, у якому користувачі проєктують свою історію, спілкуються, подорожують, розробляють цифрові товари, предмети мистецтва тощо.

Першим реальним попередником метавсесвіту вважається розроблений у 2003 р. тривимірний цифровий світ з елементами соцмережі Second Life. Його мешканці могли обирати найбільш прийнятний спосіб віртуального існування через участь у клубах за інтересами, відвідування цікавих місць метавсесвіту, розбудову і облаштування нерухомих об'єктів, створення цифрових товарів та багато іншого. Гравці купували ділянки та створювали на них зони з довільними правилами користування і обміну. На платформі функціонувала ігрова валюта Linden Dollar (L\$), яка легко конвертувалася у реальні гроші, а деякі внутрішні ігрові групи стали юридичними особами та розвинули успішний бізнес. Це сприяло становленню віртуальної економіки, яка згодом поширилася та утворила підґрунтя екосистеми метавсесвіту – складної соціально-економічної системи сумісно-розділеної спільної життєдіяльності, інституційно облаштованої відповідно до природних законів інформаційно-мережевої реальності.

Як у реальному житті, *основу соціальної екосистеми метавсесвіту* утворює економічний базис, інституційні підвалини якого визначаються відносинами власності та вартості. Можливості реалізації економічних відносин та відносин власності у просторі метавсесвіту є дуже різноманітними. Втім, віртуально-технологічна трансформація таких відносин донині не отримала ґрунтового дослідження, і це зумовлює численні колізії економіко-правового характеру.

Інститут власності в реаліях метавсесвіту постає складним перетином технологій, права та соціальної динаміки. Оскільки віртуальні середовища стають все більш захоплюючими та економічно значущими, розуміння того, як власність визначається та регулюється у цих просторах, має вирішальне значення. На думку фахівців, екосистема метавсесвіту вимагає системного правового регулювання для ефективного вирішення проблем, пов'язаних із захистом даних, попередженням опортуністичної поведінки, обліком віртуальних активів і цифрових транзакцій згідно діючим нормам національного законодавства.

Дилема полягає в тому, чи має чинне законодавство адаптуватися до господарських практик

метавесвіту, або національні уряди повинні розробити й запровадити нові закони і правила. Нормативно-правовий ландшафт віртуальної економіки мусить розвиватися у напрямку адаптивного захисту прав користувачів, сприяння інноваціям та економічному зростанню. Узгодження прав власності у метавесвіті вимагатиме спільних зусиль між суб'єктами бізнесу, науки, державної влади, громадянського суспільства загалом.

Метавесвіт дедалі більше стає джерелом доходу для компаній і пересічних користувачів за допомогою створення програмних продуктів, ігрових предметів, інвестицій у токени, купівлі віртуальних акцій, нерухомості тощо. Поширеним способом заробітку є інвестиції в криптовалюту та цифрові активи, зокрема, в акції компаній-засновників метавесвіту. Крім акцій активно функціонує ринок віртуальної землі: відомі спеціалізовані цифрові майданчики торгують віртуальною землею і нерухомістю. Власник віртуальної ділянки отримує широкий спектр можливостей для монетизації інвестицій за допомогою її перепродажу, здачі в оренду, розміщення рекламних оголошень, організації виставок, концертів, показу мод, проведення корпоративних заходів тощо.

За деякими оцінками, у 2021 р. продажі нерухомості на основних платформах метавесвіту сягали понад 500 млн дол., а нині можуть перевищувати 1 млрд. дол. Припускають, що ринок нерухомості до 2028 р. буде щорічно приростати на 31 %. Середня вартість невеликих стандартних ділянок віртуального простору становить 12-15 тис. дол. і має сталу тенденцію до зростання. Так, ринкова ціна деяких партій ділянок за останні 5-7 років зросла у 5 тисяч разів: з 20 дол. до 100 тис. дол. [2].

Окрім об'єктів нерухомості користувачі віртуальних світів готові вкладати значні кошти в індустрію цифрової моди, преміальні автомобілі, аксесуари та інші цифрові товари. Оцифровані продукти для метавесвіту випускають відомі бренди Adidas, Puma, Balenciaga, Gucci, Tesla, Rolls-Royce, Hyundai Motor та інші. Ресурси мережі інтернет починають використовувати у терапевтичних цілях; в межах мета медицини лікарі призначають відеоігри для лікування когнітивної дисфункції. Отже, ігрові цифрові платформи дедалі більше стають підґрунтям для вигідних бізнес-проектів. Одночасно активність користувачів породжує неосяжний конгломерат персональної, біометричної, фінансової, емоційної та іншої інформації, зміст і рух якої вкрай складно контролювати у контексті реалізації принципів індивідуального й суспільного блага.

Ринкова складова екосистеми метавесвіту потребує впорядкування, правового регулювання та громадського контролю. Адже довільно встановлені правила і цифрові інструменти обміну можуть суперечити чинним нормам національного законодавства і принципам макроекономічного регулювання.

Відомі приклади державної організації екосистеми метавесвіту. Так, у 2022 р. декілька країн проголосили амбіційні довгострокові концепції цифрового розвитку. Уряд Дубаю оголосив про запуск стратегічного проекту «Метавесвіт Дубаю» (Dubai Metaverse Strategy), покликаною перетворити Об'єднані Арабські Емірати на одну з провідних світових економік й глобальний центр спільноти метавесвіту, створити до 2030 р. 40 000 додаткових віртуальних робочих місць і принести до бюджету кілька млрд дол. [3]. Уряд Південної Кореї повідомив про виділення 187 млн дол. на реалізацію національного проекту метавесвіту Expanded Virtual World, який, як розраховують, сприятиме загальному процвітанню бізнесу та промисловості [4].

Для технологічного сектору економіки України актуальним є запуск прикладних систем та насичення ринку користувальницькими продуктами з метою подальшої успішної інтеграції до глобальної екосистеми метавесвіту. Технологічне облаштування метавесвіту суттєво не відрізняється від багатьох користувальницьких ігор і є цілком під силу українським розробникам. Але вхідні фінансові бар'єри до екосистеми є достатньо високими, адже великі компанії-інвестори орієнтовані на окупність витрат в осяжній перспективі. Отже, користувальницькі вітчизняні метавесвіти, швидше за все, будуть створені тоді, коли на ринку масово з'являться відповідні бюджетні гаджети (VR-шоломи, AR-окуляри тощо).

Напрями впровадження творчих ідей. При розумному підході метавесвіт відкриває нові необмежені можливості для бізнесу щодо використання транскордонних платіжних інструментів, диверсифікації бізнесу за рахунок розробки, придбання і продажу цифрових

товарів, незалежно від країни походження бренду та локалізації виробництва товару. Втім, найважливішою проблемою соціально-економічної організації екосистеми метавесвіту як середовища гармонійної інституціональної архітектури господарської життєдіяльності є ґрунтовне теоретичне осмислення віртуальної трансформації інститутів вартості і власності.

Список використаних джерел

1. Stephenson Neal Snow crash. URL: https://royallib.com/read/Stephenson_Neal/Snow_Crash.html#20480
2. Ладуба Микола Що таке метавесвіт і як на ньому заробити. URL: <https://mc.today/chto-takoe-metavselennaya-i-kak-na-nej-zarabotat/>
3. Assembly Outcomes Report. URL: https://www.vdc-fellbach.de/fileadmin/user_upload/Metaverse-Strategie_-_VAE_v01.pdf; United Arab Emirates / Dubai Metaverse Strategy. URL: <https://www.vdc-fellbach.de/en/knowledge-database/national-metaverse-strategies-worldwide/dubai-metaverse-strategy/>
4. Newar Brian South Korea to invest \$187M in national metaverse project. URL: <https://cointelegraph.com/news/south-korea-to-invest-187m-in-national-metaverse>

Бажал Ю.М.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
д.е.н., проф., кафедра економічної теорії

ІННОВАЦІЙНІ КЛАСТЕРИ ТА ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах набуває особливої актуальності розробка методологічних принципів для удосконалення в повоєнний період інституційних підходів для створення та розвитку сучасних підприємницьких університетів України. Проведений нами аналіз нормативної бази формування інституційного забезпечення стимулювання інноваційної діяльності в Україні показав, що на даному етапі економічного розвитку вирішення цього завдання можна здійснювати через такі інституційні дії, як стратегування регіонального розвитку [1], удосконалення законодавства щодо індустріальних парків [2], громадські ініціативи щодо створення регіональних інноваційних кластерів в Україні [3] та участі у Європейському кластерному русі [4]. Проводився аналіз місця і ролі регіональних університетів України у цих інституційних формах, який показав, що університети не стали органічними центрами інноваційних кластерів ні фактично, ні у проектуванні перспективи такої взаємодії. Зроблено висновки про необхідність створення спеціальної нормативної бази, яка сприяє органічній інтеграції університетів та інноваційних кластерів і таким чином сприяти формуванню підприємницьких інноваційних університетів.

Як показує аналіз, в Україні найбільш перспективною організаційно оформленою для формування підприємницьких інноваційних університетів інституцією є ініціативний кластерний рух, який активно розвивається, як на державному рівні управління, так і на регіональному. Позитивним і технологічно важливим моментом є активне міжнародне співробітництва українських кластерів з європейськими кластерними об'єднаннями, які вже мають доволі довгу історію. Знайомлячись з масштабами формування цих кластерів, можна було побачити, що, незважаючи на достатньо широке залучення до кластерів університетів, кооперація бізнесу з ними на теренах інноваційного розвитку переважно розвивалась за традиційною лінійною схемою управління інноваційним циклом, коли процеси генерації інновацій фактично віддалені від виробничих підрозділів окремих підприємств, хоча і знаходяться у форматі горизонтальних кооперативних відносин. Прогресивна модель управління інноваціями «потрійна спіраль», де університетам відведено центральну роль в генерації інновацій для конкретних виробничих структур, застосовується мало. Проте, саме цей напрямок державної інноваційної політики повинен стати головним у формуванні підприємницьких університетів України [5; 6].